

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ในด้าน

1. กิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตามหลักสูตรสังคมศึกษา
2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา
3. กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน
4. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่สนับสนุนการเรียนการสอน

สิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งด้านกายภาพและวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริหารและครูสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 561 คน จากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายจำนวน 592 คน คิดเป็นร้อยละ 94.76 โดยแบ่งออกเป็น กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารที่ตอบแบบสอบถามกลับคืนทั้งสิ้น 207 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.24 และกลุ่มตัวอย่างครูสังคมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามกลับคืนทั้งสิ้น 354 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.67

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามซึ่งมี 2 ชุด คือแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร และกลุ่มตัวอย่างครูสังคมศึกษา แบบสอบถามแต่ละชุดแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) สอบถามเกี่ยวกับ สถานภาพ ทั่วไปของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) สอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติในการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ในด้าน

- 2.1 กิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตามหลักสูตรสังคมศึกษา
- 2.2 กิจกรรมการเสริมหลักสูตรด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา
- 2.3 กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน
- 2.4 สภาพแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนที่สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งทางด้านกายภาพและวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) สอบถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ในด้าน

- 3.1 กิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตามหลักสูตรสังคมศึกษา
- 3.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา
- 3.3 กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน
- 3.4 สภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งด้านกายภาพและวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการนำแบบสอบถามไปส่งให้กลุ่มตัวอย่างตามโรงเรียนและรับกลับมาด้วยตัวเอง และส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างบางส่วนทางไปรษณีย์ลงทะเบียนพร้อมทั้งสอของติดแสตมป์ไปด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลตอนที่ 2 มาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางและความเรียง

นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 มาแจกแจงความถี่ หาค่ามัธยิมเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 65.22 มีวุฒิทางการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 76.33 จบการศึกษาในสาขาวิชาเอกสังคมศึกษา และการสอนสังคมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 34.78 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการหรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 56.52 ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารมาเป็นเวลา 6 ถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.59 เคยเข้าร่วมการสัมมนาหรือประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 59.90 มีความคิดเห็นว่าสิ่งแวดล้อมศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาก คิดเป็นร้อยละ 93.24 และมีความสนใจต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนมาก คิดเป็นร้อยละ 84.06

1.2 ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 81.07 มีวุฒิทางการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 70.62 จบการศึกษาในสาขาวิชาเอกสังคมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 45.48 มีประสบการณ์ในการสอน 16 ถึง 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.46 ทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 49.72 มี

ความสนใจต่อการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษามาก คิดเป็นร้อยละ 53.39 เคยศึกษาเพิ่มเติมหรือรับการอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 52.82 ได้รับการอบรมจากกรมสามัญศึกษา คิดเป็นร้อยละ 21.75 มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาก่อนข้างน้อย คิดเป็นร้อยละ 42.09 ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา มาใช้ในการสอนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่นักเรียน ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 56.50

2. สภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน

2.1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตามหลักสูตรสังคมศึกษา

ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนเพื่อมุ่งแก่นักเรียนในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน โดยมอบหมายให้ครูสังคมศึกษาจัดการเรียนการสอน และให้การสนับสนุนในการดำเนินงานของครู โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ให้เงินสวัสดิการโรงเรียน สนับสนุนการดำเนินงาน ให้ค่ายอภัยชมเชย ประกาศเกียรติคุณครูที่มีผลงานด้านสิ่งแวดล้อม ดีเด่น จัฒนิทรรศการ ป้ายนิเทศ หรือออกเสียงตามสายเชิญชวนบุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้ร่วมมือกันปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง วัดและประเมินผลจากการประพฤติปฏิบัติของครูและนักเรียน ส่วนครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่จัดสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนโดยแยกจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเฉพาะหมวดวิชา และบูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้ในทุกรายวิชาของสังคมศึกษา เน้นให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการศึกษานอกสถานที่ ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ใช้ข่าว บทความ จากสื่อมวลชนเป็นสื่อประกอบการสอน และใช้จุดประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นเกณฑ์ในการวัดและประเมินผล

2.2 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา

ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบโครงการ การดำเนินงานมีลักษณะเป็นการขยายผลจากห้องเรียนไปสู่ภายนอก สนับสนุนการดำเนินงาน โดยให้คำปรึกษาหารือ ยกย่องชมเชยในการปฏิบัติงาน วัดและประเมินผลจากการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ และครูสังคมศึกษาคาดหวังว่านักเรียนจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในการจัดป้ายนิเทศหรือนิทรรศการ ให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ เชิญชวนให้ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้มีครูวิทยาศาสตร์และครูสุขศึกษา ร่วมรับผิดชอบ ในการจัดกิจกรรม

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน

ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน โดยแต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบการดำเนินงาน เพื่อขยายผลจากห้องเรียนไปสู่ภายนอกโดยเน้นเสริมสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ด้วยการเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา เช่นปลูกต้นไม้ ประกอบศาสนพิธี เจริญบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน มาบรรยาย รับรางวัล วัตถุประสงค์และประเมินผลจากการประพุดิปฏิบัติตนของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน ส่วนครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ วางแผนและรับผิดชอบการดำเนินงานโดยร่วมปรึกษาหารือกับชุมชน และจัดนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เช่นปลูกต้นไม้ เผยแพร่ผลงานการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนหาวิธีลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม จัดเงินบำรุงการศึกษาสนับสนุนการดำเนินงาน วัตถุประสงค์และประเมินผลจากพฤติกรรมของนักเรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

2.4 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งด้านกายภาพและวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน

ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนสนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยกำหนดนโยบายที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีความสวยงาม สะอาด และเป็นระเบียบ การดำเนินงานมีลักษณะเป็นการเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน เช่น จัดประกวดห้องเรียน ที่มีความสะอาดและมีบรรยากาศทางวิชาการ สนับสนุนการดำเนินงาน ด้วยการให้คำยกย่องชมเชย และให้กำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกคน จัดหางบประมาณสนับสนุนการดำเนินการวัดและประเมินผล จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ส่วนครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน มุ่งเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน สนับสนุนการจัดกิจกรรมของนักเรียน โดยเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา จัดหางบประมาณ จัดให้มีการประกวดห้องเรียน ยกย่องชมเชยผู้ที่มีผลงานดีเด่น วัตถุประสงค์และประเมินผลจากพฤติกรรมในการประพุดิ ปฏิบัติงานของนักเรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

3. ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน

ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งโดยรวมและในรายละเอียด เป็นปัญหาระดับปานกลางทุกด้าน คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตามหลักสูตรสังคมศึกษา กิจ

กรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน และสภาพแวดล้อม
ในโรงเรียนสนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน

1.1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตามหลักสูตร สังคมศึกษา

ผู้บริหารมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ดังนี้

การกำหนดแผนปฏิบัติการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตาม
หลักสูตรสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับแผนแม่บทโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษา ผู้บริหารกำหนดแผน
ปฏิบัติการ โดยมุ่งแก่นักเรียนในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
สำคัญ ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่เน้นให้นักเรียน มีความรู้ความเข้าใจ เกิด
ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่มีต่อการดำรงชีวิต และสามารถตัดสินใจและ
ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังที่ บัณฑิต จุฬาลักษณ์ (2538 : 18) กล่าวว่า การ
แก้ไขปัญหาสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นนั้น จำเป็นต้องอาศัยการรับรู้ที่ถูกต้อง และการสร้างความ
สำนึกที่ดีของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ เย็นใจ เลาหวนิช (2520 : 13)
ที่ว่า มาตรการสำคัญที่สุดในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมคือ การให้การศึกษเพื่อปลูกฝังความรู้
ความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมที่เหมาะสม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการตัดสินใจ และพฤติกรรม
ต่าง ๆ ต่อการแก้ไขหรือป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับรายงานของกรมสามัญศึกษา
ร่วมกับสำนักงานยูเนสโกประจำประเทศไทย (2534) ที่ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อม
ศึกษาในโรงเรียนว่า การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อ
พัฒนาจิตสำนึก ค่านิยม ความรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่ถูกต้องต่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
ดังนั้นกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน จึงควรเน้นที่การปฏิบัติของผู้เรียน (Action Oriented)

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารได้มอบหมาย ให้ครูสังคมศึกษารับผิดชอบในการดำเนินการ
ตามแผนปฏิบัติการจัดการ กิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามหลักสูตรสังคมศึกษา
และการบริหาร และเตรียมความพร้อมให้แก่ครูผู้สอนในการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่ง
แวดล้อมศึกษาตามหลักสูตร โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร แผนการ
สอน คู่มือครู เอกสารและวิธีสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสม นับว่าเน้นการสนับสนุนให้ครูสามารถ
ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สำคัญยิ่ง สอดคล้องกับที่ สงัด อุทรานันท์ (2527) ที่ได้กล่าว
ถึงการจัดเตรียมบุคลากรว่าเป็นงานที่มีความสำคัญมาก ก่อนที่จะนำหลักสูตรใดไปใช้ควรจะได้มี

การให้ความรู้หรือชี้แจงให้ผู้ที่จะใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนว การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้น และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อินทิตรา เทศวิสาล (2534) ที่พบว่า บทบาทในการบริหารบุคคล ผู้บริหารการศึกษาควรสนับสนุนการทำงานของครูด้านการเรียนการสอน ให้ครูได้ใช้เทคโนโลยี ใหม่ ๆ สนับสนุนให้ครูไปศึกษาต่อ เข้ารับการอบรม พาไปทัศนศึกษา จัดตั้งกองทุนและสวัสดิการที่ดีให้ และรู้จักสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรรักงานการสอน นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ผู้บริหาร บริหารงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของครูผู้สอน โดยจัดสรรเงินสวัสดิการของโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรม ซึ่งแสดงว่า ผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญ ของการดำเนินการจัดการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียน ว่า เป็นเรื่องที่สำคัญและต้องใช้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเพียงพอ ประกอบกับการใช้เงินสวัสดิการของโรงเรียนมีข้อจำกัดในการใช้น้อยกว่าเงินบำรุงการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อินทิตรา เทศวิสาล (2534) ที่พบว่า บทบาทในการบริหารการเงิน ผู้บริหารการศึกษาควรมีบทบาทในการบริหารการเงิน โดยควรมีแผนในการใช้เงินงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ และรู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรเพื่อนำมาสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา และเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่การสร้างขวัญและกำลังใจ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารได้สร้างขวัญและกำลังใจ แก่ครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยให้คำยกย่องชมเชย หรือมอบรางวัล ประกาศเกียรติคุณแก่ครูผู้สอนที่มีผลงานด้านสิ่งแวดล้อม ดีเด่น ทั้งกิจกรรมในห้องเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรอีกด้วย ซึ่งแสดงถึงการทำหน้าที่ตามบทบาทของผู้บริหารที่ทำให้ครูอบอุ่นและมั่นใจในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ฅ นคร (2533 : 135) ที่พบว่า ถ้าผู้บริหารสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครู โดยใช้วิธีแบ่งงานให้ทำอย่างเหมาะสม และการยกย่องชมเชยผลงานที่ปรากฏ จะทำให้มีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การที่ผู้บริหารเห็นความสำคัญและให้ความสนใจการทำงาน จะทำให้ครูผู้สอนมีความรู้สึกอบอุ่นและมั่นใจที่ผู้บังคับบัญชาได้ มองเห็นและรับรู้การทำงานของตน และสอดคล้องกับความคิดเห็นของ มาลี โดสกุล (2535 : 2) ที่ได้แสดงความคิดเห็นถึงบทบาทของผู้บริหารในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนว่า ผู้บริหารมีบทบาทที่สำคัญที่จะทำให้งานสิ่งแวดล้อมศึกษาประสบผลสำเร็จในการทำงาน โดยการสนับสนุนเสริมแรง สร้างขวัญ และกำลังใจที่ดีแก่คณะผู้ทำงาน

ส่วนในการวัดและประเมินผลการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูผู้สอน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารวัดและประเมินผลจากการศึกษาพฤติกรรมในการประพฤติ ปฏิบัติตน ของครูผู้สอนและนักเรียนต่อสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาจะเน้นหนักในทางภาคปฏิบัติ และการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต

การประเมินผลมีทั้งการประเมินผลเป็นรายบุคคลและส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบว่าได้ปฏิบัติจริงหรือไม่ นับเป็นการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของแผนปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการแก้ไขในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียนและยังเป็นการวัดและประเมินพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมของครูที่จะต้องเป็นแบบอย่าง (role model) ที่จะช่วยกระตุ้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูให้เป็นไปตามเป้าหมายด้วย

ครูสังคมศึกษา มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ดังนี้

สำหรับผลการวิจัยที่พบว่า ครูสังคมศึกษา ซึ่งผู้บริหารมอบหมายให้รับผิดชอบดำเนินการวางแผนปฏิบัติการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ได้วางแผนการจัดกิจกรรมโดยให้แต่ละหมวดวิชาแยกกันวางแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้เป็นเพราะวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาหนึ่งที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษา ดังจะเห็นได้จากจุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ได้ระบุและกำหนดเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นครูสังคมศึกษาในฐานะผู้สอนวิชาสังคมศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยแยกจัดเฉพาะหมวดวิชาสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียน การสอน สำหรับผลการวิจัยที่พบว่า ครูสังคมศึกษา ซึ่งผู้บริหารมอบหมายให้รับผิดชอบ ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ได้วางแผนการจัดกิจกรรม โดยแยกจัดเฉพาะหมวดวิชาสังคมศึกษา จัดหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยบูรณาการเข้ากับหลักสูตรที่มีอยู่แล้วทุกรายวิชา ทุกระดับชั้น และคาดหวังว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาแล้ว จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา พัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งนับว่าเป็นการปฏิบัติการที่ถูกต้องกับหลักการของสิ่งแวดล้อมศึกษา และสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) กล่าวว่า ครูผู้สอนต้องนำหลักสูตรและภาระกิจของโรงเรียน และสภาพการที่เป็นปัญหาความต้องการด้านสิ่งแวดล้อมแต่ละพื้นที่มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน และควรจัดในลักษณะบูรณาการ ทั้งบูรณาการในกลุ่มประสบการณ์เดียวกันและกลุ่มประสบการณ์อื่น ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษานั้น ควรสร้างความตระหนัก ทักษะ ค่านิยม และพฤติกรรมทางสิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียนมากกว่าการเรียนที่มุ่งความรู้ ความจำ และสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ เสาวนิจ ทองมูล (2536) พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ดำเนินการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยวิธีการสอดแทรกและบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนตามปกติ และปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่น ๆ ในลักษณะของการบรรยาย การอภิปราย การกำหนดให้ไป ค้นคว้าหรือทดลอง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ได้ตามโอกาสเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

สุทิน ซอหะซัน (2521) ที่พบว่า การเรียนการสอนด้วยการหล่อหลอมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนการสอนที่แยกเนื้อหาออกเป็นเรื่อง ๆ

นอกจากนั้นครูสังคัมศึกษายังใช้วิธีสอนที่เน้นให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง โดยการออกไปศึกษานอกสถานที่ ซึ่งเป็นวิธีการที่ให้การเรียนรู้ที่สูงขึ้น ถ้าได้ใช้ร่วมกับวิธีการอื่นด้วย ดังที่เอดเวิร์ด เวนเดล ฮอสลีย์ (Edward Wendal Hosly : 1975) ได้พบจากการศึกษาเปรียบเทียบ ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในการพาไปศึกษานอกสถานที่กับวิธีสอนที่ใช้สไลด์และเครื่องบันทึกเสียง พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้คะแนนเพิ่มขึ้นพอ ๆ กัน สำหรับกลุ่มที่ใช้วิธีสอนทั้ง 2 วิธี ปรากฏว่ามีคะแนนเพิ่มขึ้นสูงสุด คือ สูงกว่าอีก 2 กลุ่ม ที่ใช้วิธีใดวิธีหนึ่งเพียงอย่างเดียว และสอดคล้องกับแนนซี เร เนิสก์ (Nancy Rae Noeske : 1975) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของนักเรียนที่เรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาด้วยวิธีสอนที่แตกต่างกัน โดยศึกษากับนักเรียนเกรด 5 ซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่ม กลุ่มหนึ่งเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยการพาไปศึกษานอกสถานที่ ปฏิบัติในสถานการณ์จำลอง หลังจากเรียนแล้วได้ทดสอบทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อมเขตเมือง พบว่า การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่เป็นวิธีสอนที่ทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าวิธีอื่น นักเรียนที่อยู่ในเขตเมืองมีโอกาสได้ปะทะกับสิ่งแวดล้อมในเขตที่ตนอยู่ เกิดมองเห็นความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงสภาวะแวดล้อม และสร้างคุณภาพชีวิตในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับคาร์ล ยูจีน ชวาบ (Karl Eugene Schwaab : 1976) ที่ได้ศึกษาวิธีสอนเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาแบบต่าง ๆ ที่ใช้สอนในวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยศึกษาจากครูและนักวิชาการศึกษาของมหาวิทยาลัยในรัฐอิลลินอยส์ พบว่า ครูมีความเห็นว่าวิธีสอนที่ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้ปฏิบัติจริง เป็นวิธีสอนที่เหมาะสมมากกว่าวิธีสอนที่นักเรียนไม่ได้ร่วมปฏิบัติ แต่ครูมักใช้วิธีสอนที่ได้ผลน้อย วิธีสอนแบบพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เกมสถานการณ์จำลอง ครูมีความเห็นว่าได้ผลดี แต่ครูไม่ค่อยใช้สอนกัน นักวิชาการมีความเห็นว่าควรให้ความรู้แก่ครูในเรื่องเหล่านี้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกลินท์ รังสิยาพันธ์ (2521) ได้ศึกษาวิธีสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับวิธีสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ ผลการวิจัยพบว่า วิธีสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ได้ผลก็คือ วิธีสอนที่ให้นักเรียนเห็นสภาพปัญหาและลงมือปฏิบัติจริง และวิธีสอนโดยศึกษานอกสถานที่เป็นวิธีที่ดี นอกจากนี้วิธีสอนแบบบรรยาย ซึ่งนักเรียนคุ้นเคย เป็นวิธีสอนที่นักเรียนทุกคนมีความคิดเห็นว่าเป็นวิธีที่ได้ผลดีเป็นอันดับถัดมา

กิจกรรมที่จัดให้นักเรียนทำในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ จัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายใน หัวข้อต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม ค่านิยม ความเชื่อ คุณค่าของทรัพยากร ธรรมชาติ

เจตคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการกับปัญหาและสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการอภิปรายที่ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้ แม้จะเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีประการหนึ่ง ของการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยจัดให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปราย เกี่ยวกับการแก้ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ โดยคาดว่า เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการกับปัญหาและสรุปแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม การเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ควรจะเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติและการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงให้มาก เพื่อเป็นพื้นฐานสร้างความตระหนัก ทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจที่จะนำไปสู่การปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อไป ถ้าครูสังคมศึกษาจะได้ขยายวิธีการจากการอภิปรายปัญหาไปสู่การใช้กระบวนการแก้ปัญหา น่าจะช่วยให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการคิดวิเคราะห์ หรือแสดงความคิดเห็นหรือเหตุผล แต่ได้ลงถึงการปฏิบัติด้วย ดังที่งานวิจัยของ บอบ สตีเวนสัน (Bob Stevenson : 1981) เสนอแนะว่า ขบวนการแก้ปัญหา (Problem issues) เป็นวิธีสอนแบบหนึ่งที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ขบวนการแก้ปัญหาคือทำให้ผู้เรียนเข้าใจและศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาได้ ปัญหาที่กำหนดควรจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง มีตัวอย่างของปัญหาที่ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ และควรเน้นปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จอห์นสตัน เจมส์ บี (Johnston, James B. : 1974) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีทัศนคติและวิธีเลือกเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า ครูที่สอนและไม่สอนวิทยาศาสตร์มีความเห็นว่า ครูควรมีบทบาทสำคัญในการควบคุมการขยายตัวของสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ โรงเรียนควรให้นักเรียนได้เรียนวิชาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นช่องทางในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ครูยังมีความเห็นว่าวิธีสอนแบบอภิปรายเป็นวิธีสอนที่เหมาะสมที่สุดที่ควรใช้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษา การออกไปศึกษาปัญหาในชุมชนก็เป็นวิธีสอนที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดี และเช่นเดียวกับงานวิจัยของ สเตปป์ วิลเลียม บี (Stapp, William B. : 1977) ที่เสนอว่า ขบวนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาควรเน้นขบวนการ 2 ขบวนการ คือ ขบวนการแก้ปัญหา (Problem-Solving) และการเลือกสรรค่านิยม (Values Clarification) ซึ่งทั้ง 2 ขบวนการมีความสัมพันธ์กัน เพราะการฝึกทักษะในการแก้ปัญหานั้น จะสามารถพัฒนาค่านิยมของนักเรียนด้วย ซึ่งทั้ง 2 ขบวนการ ดังกล่าว จะมีประโยชน์เมื่อนักเรียนได้ใช้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง วิธีสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาควรเน้นที่ทั้งครูและนักเรียนหาความรู้ร่วมกัน โดยหลีกเลี่ยงการสอนแบบเดิมที่ครูทำหน้าที่เป็นผู้ให้ฝ่ายเดียว

ผลการวิจัยพบว่าสื่อการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้มาก คือ ข่าว บทความ จากสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรินทร์ นาศิริรักษ์ (2536) ที่พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดทำสื่อขึ้นใช้เอง โดยครูผู้สอนเลือกใช้สื่อการสอนตามวัสดุที่มีอยู่ ผู้วิจัยเห็นว่า สื่อการสอน

เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ และเกิดการเรียนรู้ในบทเรียนได้อย่าง รวดเร็ว และเนื่องจากมีงบประมาณจำกัด การที่ครูได้จัดสื่อขึ้นใช้เอง โดยครูได้นำเอาเหตุการณ์จริงหรือ สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ประเทศและโลก จากสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุและภาพยนตร์ เป็นต้น มาใช้เป็นสื่อเพื่อจัดการเรียนการสอน และ รณรงค์จะช่วยประหยัดงบประมาณได้มาก และเป็นสิ่งที่ทันสมัยอยู่ในช่วงเหตุการณ์จริงด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อเพื่อประกอบการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ที่เสนอว่า เนื่องจากสื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับครูผู้สอน ในอันที่จะช่วยสร้างความเป็นรูปธรรมให้แก่ผู้เรียน เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ อีกทั้งยังช่วยประหยัดเวลาในการสอน ดังนั้นโรงเรียนจึงควร กำหนดมาตรการในการใช้สื่อตามหลักการดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษานั้น สื่อการสอนจะช่วยในด้านการสร้างจิตสำนึกได้อย่างดียิ่ง ครูผู้สอนจึงควรเลือก ใช้สื่อแต่ละประเภทให้เหมาะสมและคุ้มค่าที่สุด และหลักการนำเสนอ การนำเสนอสื่อการเรียนการสอนในห้องเรียน คือการใช้สื่อประกอบใน กิจกรรมการเรียนการสอน ครูจะต้องยึดหลัก ดังต่อไปนี้

1. ไม่มีสื่อการเรียนการสอนใดที่จะทำหน้าที่แทนครูได้สมบูรณ์
2. สื่อจะทำหน้าที่เพียงช่วยครูในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อที่จะ สนับสนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การใช้สื่อในการเรียนการสอนจะต้องให้เหมาะสมกับวิธีสอน จุดมุ่งหมาย ระยะเวลา จิตวิทยาการเรียนรู้ และบุคลิกภาพของครูประกอบกัน

หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ วัดและประเมินผลจากจุดประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเป็นไปตามหลักของการวัดและประเมินผลที่ว่า เมื่อตั้งจุดประสงค์ในการสอนไว้ อย่างไร ก็ควรวัดตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความเที่ยงที่เชื่อถือได้ และสอดคล้องกับการวิจัยของ สุนันทา นาศิริภักษ์ (2536) เกี่ยวกับ การวัดและประเมินผลการเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดทำแบบทดสอบจุดประสงค์การเรียนรู้ และครูผู้สอนส่วนใหญ่มีการวัดผลหลาย ๆ วิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน ตรวจผลงานภาคปฏิบัติ และการนำไปใช้ทดสอบด้วยข้อเขียน ผู้วิจัยเห็นว่า โรงเรียนมีการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูจัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นสิ่งที่ดี เพราะจะทำให้ครูผู้สอน ได้ทราบว่าผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ผู้เรียนบกพร่องจุดประสงค์ใด เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น การที่ครูผู้สอนมีการวัดผลหลาย ๆ วิธี ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้กล่าวถึงการวัดและประเมิน

ผลการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาจะเน้นหนักในทางภาคปฏิบัติ และการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในการดำรงชีวิต การประเมินผลทั้งการประเมินผลเป็นรายบุคคลส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนสามารถนำความรู้พื้นฐานที่ได้จากการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม ไปใช้แก้ปัญหาในการดำรงชีวิตได้จริงเพียงไร วิธีประเมินผลควรรู้หลาย ๆ วิธี

1.2 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา

ผู้บริหารส่วนใหญ่จัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนโดยการแต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบโครงการ ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาในการบริหารงานบุคคล และพัฒนาบุคลากรเพื่อให้ดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการสอดคล้องกับ งานวิจัยของกรมสามัญศึกษา (2529 : 161) ได้มีข้อเสนอแนะ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน สรุปได้ว่า ผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดหน้าที่และวิธีดำเนินงานของบุคลากรในโรงเรียนติดตามผลการเรียนการสอน จัดและบริการด้านโปรแกรมการเรียน คู่มือประกอบการเรียนการสอน สื่อการสอนที่ทันสมัยและห้องวิชาการ และบริการในการช่วยพัฒนาการเรียนการสอน นอกจากนั้นแล้วผู้บริหารควรมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถแลสวัสดิภาพ และให้กำลังใจแก่บุคคลภายในโรงเรียน

ลักษณะของกรอบที่สนับสนุนให้ครูกำหนดในการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร สนับสนุนให้ครูกำหนดกรอบในการจัดกิจกรรม โดยมีลักษณะของกรอบเป็นแบบการจัดกิจกรรมขยายผลจากห้องเรียนไปสู่ภายนอกห้องเรียน เช่น การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จัดป้ายนิเทศให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม นำนักเรียนบำเพ็ญประโยชน์ในโรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการใช้สิ่งแวดล้อม และปฏิบัติตนต่อสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง ฉะนั้นการจัดกิจกรรมในลักษณะที่ขยายผลจากห้องเรียนไปสู่ภายนอกห้องเรียน จะเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีเจตคติที่ดีสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุที่ว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสสภาพแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการพัฒนาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมฝึกให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ แสดงเหตุผล รับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น รับผิดชอบต่อการทำงานร่วมกันและร่วมมือ

กันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ ผู้บริหารเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี ควรให้การสนับสนุน ดังที่ ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์ (2530 : 805) กล่าวว่า ครูสามารถใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนไปในทางที่ดีในด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง เพิ่มพูนความรู้ในบทเรียน ฝึกการทำงานร่วมกันเพื่อสังคม ใช้ความรู้ความคิดสร้างสรรค์ ผลงานทางสิ่งแวดล้อม และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

วิธีที่ใช้สนับสนุนให้ครูและนักเรียนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า วิธีที่ผู้บริหารใช้ คือให้คำปรึกษาและแนะนำในการจัดการกิจกรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา จึงจัดให้มีการจัดทำแผนการดำเนินงาน อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร รวมทั้งให้การนิเทศแก่ครูผู้สอน เป็นการสร้างความมั่นใจแก่ครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ณ นคร (2533 : 138) ที่พบว่า การที่ผู้บริหารได้ส่งเสริมให้มีการปรึกษาหารือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพการของโรงเรียน จะทำให้ครูได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หากจุดเด่นจุดด้อย และแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมจะนำมาซึ่งการทำงานที่มี ประสิทธิภาพ

การสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูผู้สอน โดยการให้คำยกย่องชมเชย และให้กำลังใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน มีผลทำให้ผู้สอนเกิดความอบอุ่นและมีความมั่นใจในการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ณ นคร (2533: 136) ที่พบว่า ถ้าผู้บริหารสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครู โดยใช้วิธีแบ่งงานให้ทำอย่างเหมาะสม และการยกย่องชมเชยผลงานที่ปรากฏ จะทำให้มีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การที่ผู้บริหารเห็นความสำคัญและให้ความสนใจการทำงาน จะทำให้ครูผู้สอนมีความรู้สึกอบอุ่นและมั่นใจที่ผู้บังคับบัญชาได้มองเห็นและรับรู้การทำงานของตน

การวัดและประเมินผลการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูผู้สอน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารวัดและประเมินผลการจัดการกิจกรรม โดยการศึกษาค้นคว้าพฤติกรรมในการประพฤติตนต่อสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของครูผู้สอนและนักเรียน ซึ่งเป็นการวัดผลที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ข้อ 8 ของกรมวิชาการ (2533) มุ่งเน้นให้ผู้เรียน เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอ

แนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

ครูสังคมนาส่วนใหญ่วางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยใช้หลักสูตรสังคมนา เป็นแนวทาง ดังที่กล่าวแล้วว่า วิชาสังคมนาเป็นวิชาที่มีเนื้อหาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาสอดแทรกอยู่มากที่สุด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าวิชาทั้ง 2 มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน อย่างแยกไม่ออก ฉะนั้นในการวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูสังคนาจึงใช้หลักสูตรสังคมนาเป็นแนวทางซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้สัมมนา เรื่อง มโนทัศน์ใหม่สังคมนา : สิ่งแวดล้อมศึกษา (2532) กล่าวว่า ประเทศไทยควรมีแผนการศึกษาเพื่อตอบสนองนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยการสอดแทรกลงในหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรสังคมนา ที่เน้นสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยตรง มีหน่วยการเรียนรู้และเนื้อหาวิชาที่เป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทักษะและเจตคติให้แก่ผู้เรียนในเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่าครูสังคณาาร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้วยหน้าที่วิชาสังคมนา เป็นวิชาที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งแวดล้อมศึกษามากที่สุด ครูสังคมนาในฐานะที่มีบทบาทในการสอนวิชาสังคมนา จึงเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมในการดำเนินการจัดการวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร สิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น และครูสังคมนาส่วนใหญ่ กำหนดกรอบเป็นลักษณะการจัดกิจกรรมขยายผลจากห้องเรียนไปสู่ภายนอกห้องเรียน เช่น จัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จัดป้ายนิเทศให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม นำนักเรียนบำเพ็ญประโยชน์ในโรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากจุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการใช้สิ่งแวดล้อมและปฏิบัติตนต่อสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง ฉะนั้นการจัดกิจกรรมในลักษณะที่ขยายผลจากห้องเรียนไปสู่ภายนอกห้องเรียนจะเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีเจตคติที่ดีสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฝึกให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ แสดงเหตุผล รับฟัง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น รับผิดชอบต่อการทำงานร่วมกัน และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังที่ ทวีศักดิ์จินดานุรักษ์ (2530 : 305) กล่าวว่า ครูสามารถใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน ไปในทางที่ดีในด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง เพิ่มพูนความรู้ในบทเรียน ฝึกการทำงานร่วมกัน เพื่อสังคมนา ใช้ความรู้ความคิดสร้างสรรค์ผลงานสิ่งแวดล้อม และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สิ่งที่คาดหวังเมื่อมีการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมนาส่วนใหญ่ มีความคาดหวังว่า นักเรียนจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บานชื่น บุญประเสริฐ (2534) ที่พบว่า ครูสังคมนา เน้นจุดประสงค์ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา การพัฒนาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการจัดการและใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล การที่ครูสังคมนาเน้นจุดประสงค์ ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ครูสังคมนารับรู้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถ พัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักเรียนได้ เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา ผลกระทบของปัญหา และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีเจตคติที่ดีและสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย เหตุที่ว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยให้นักเรียนมีโอกาสสัมผัสสภาพแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา การพัฒนา และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การจัดการกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมนาส่วนใหญ่ จัดกิจกรรมโดยจัดป้ายนิเทศหรือนิทรรศการที่ให้ความรู้ ซึ่งจะก่อให้เกิด ความตระหนักในการอนุรักษ์และส่งเสริมสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากครูสังคมนาส่วนใหญ่ มี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือเทียบเท่า ซึ่งในหลักสูตรการศึกษาที่ผ่านมา ครูสังคมนา มัก จะคุ้นเคยกับการนำเสนอข้อมูลด้วยการจัดป้ายนิเทศหรือนิทรรศการ เพราะสามารถเข้าใจให้ผู้สนใจ เข้าชมได้มาก และเป็นกิจกรรมที่ทำได้ง่าย ประหยัด และได้ประโยชน์สูง ฉะนั้นครูสังคมนา จึงสนับสนุนให้นักเรียนจัดป้ายนิเทศ หรือนิทรรศการ เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร สิ่งแวดล้อม ศึกษา โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน ประกอบด้วย ครูวิทยาศาสตร์ สุขศึกษา และสังคมศึกษา ทั้งนี้เพราะสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน เป็นเรื่องที่กว้าง และมีสอดแทรกอยู่ในหมวดวิชาต่าง ๆ หลายหมวดวิชา เช่น สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน ร่วมกันจะทำให้มีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและไม่ซ้ำซ้อน

วิธีจัดการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ครูและนักเรียนเข้าร่วมในการจัดการกิจกรรมเสริม หลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมนาส่วนใหญ่ ใช้วิธีการ ประชาสัมพันธ์ โดยการติดป้ายนิเทศ คงเป็นเพราะเป็นวิธีที่ครูและนักเรียนมีความคุ้นเคยอยู่แล้ว และทางโรงเรียนก็มีอุปกรณ์สนับสนุนอย่างเพียงพอ เช่น บอร์ด กระดาษ สี ปากกาเคมี รูปภาพ ต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถจัดซื้อได้ด้วยเงินบำรุงการศึกษา เพราะจัดเป็นอุปกรณ์การเรียน การสอน นอกจากนี้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมศึกษายังมีข้อความและสีสรรที่สวยงาม น่าสนใจ หาได้ง่าย จึงเป็นเหตุจูงใจให้ครูผู้สอนเลือกใช้วิธีประชาสัมพันธ์กิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อม

ศึกษาด้วยการจัดป้ายนิเทศ ขณะเดียวกันครูสังคมศึกษาได้สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่นักเรียนในการดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา ด้วยการตรวจเยี่ยมและให้คำปรึกษาหารือแก่นักเรียนในการทำกิจกรรม ซึ่งมีผลทำให้เกิดความคุ้นเคย และเป็นกันเองกับนักเรียนมากยิ่งขึ้น และเป็นการสอดคล้องกับหลักของการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ที่พบว่า การสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ร่วมงาน เช่น ครูกับผู้บริหาร หรือครูกับนักเรียนจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีและนำมาซึ่งความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ ฉะนั้นครูสังคมศึกษา จึงสร้างขวัญและกำลังใจแก่นักเรียนในการดำเนินงานด้วยการตรวจเยี่ยมและให้คำปรึกษาหารือ

ส่วนการวัดและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ วัดผลและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมจากการปฏิบัติของนักเรียน ซึ่งเป็นการวัดผลที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ข้อ 8 ของกรมวิชาการ (2533) มุ่งเน้นให้ผู้เรียน เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

1.3 ด้านการจัดการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน

ผู้บริหารส่วนใหญ่กำหนดหลักการและนโยบายที่จะให้ได้มาซึ่งการจัดการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน โดยการแต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบ การดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ กรมสามัญศึกษา (2529 : 161) ได้มีข้อเสนอแนะ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียน สรุปได้ว่า ผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดหน้าที่และวิธีดำเนินงานของบุคลากรในโรงเรียนติดตามผลการเรียนการสอน จัดและบริการด้านโปรแกรมการเรียน คู่มือประกอบการเรียนการสอน สื่อการสอนที่ทันสมัยและห้องวิชาการและบริการในการช่วยพัฒนา การเรียนการสอน นอกจากนั้นแล้วผู้บริหารควรมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถแลสติปัญญา และให้กำลังใจแก่บุคคลภายในโรงเรียน

จุดประสงค์ที่เน้นในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า จุดประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ผู้บริหารเน้น คือ สร้างเสริมบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนกับชุมชนให้น่าอยู่ เป็นการนำมาซึ่งความเข้าใจอันดี ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวนิจ ทองมูล (2536) พบว่า การลงมือปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมย่อมส่งผลในการซ่อมแก้ไขการละเลยต่อการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่ง

แวดล้อม วิธีการปฏิบัติที่โรงเรียนเป็นแหล่งข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม จึงถือว่าเป็น การชี้แนะให้บุคคลหรือหน่วยงานในชุมชนอื่นที่เกี่ยวข้องหันมาให้ความสนใจและร่วมพัฒนาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

สนับสนุนการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชนของครู นักเรียน และบุคลากร ในชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร สนับสนุนการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยการให้คำปรึกษาหารือและคำแนะนำในการจัดกิจกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารเห็นความสำคัญในการ จัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน และเป็นการสร้างความอบอุ่นใจให้แก่ครูนักเรียนและ ชุมชน เพื่อให้การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ฉ นนคร (2533 : 138) ที่พบว่า การที่ผู้บริหารได้ส่งเสริมให้มีการปรึกษาหารือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใน การจัดการเรียนการสอน เพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมกับสภาพการของโรงเรียน จะทำให้ครูได้มีการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หากจุดเด่นจุดด้อย และแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมจะนำมาซึ่งการทำงานที่มี ประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อินทรี เทศวิสาล (2534) พบว่า บทบาทในการ บริหารความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหารการศึกษาควรกระทำทั้งในรูปของการรับความช่วยเหลือ จากชุมชน และการให้

ลักษณะของกรอบที่ให้ครูกำหนดในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของกรอบในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งผู้บริหาร สนับสนุนให้ครูกำหนดเป็นกิจกรรมขยายผลจากห้องเรียนไปสู่ภายนอกห้องเรียน เช่น การจัด นิทรรศการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการใช้ การรักษา และการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้แก่ ชุมชน หรือให้นักเรียนออกไปเก็บข้อมูลที่เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อทำให้เกิดความ ตระหนักในการร่วมมือกันแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เสาวนิจ ทองมูล (2536) พบว่า ในการดำเนินการอนุรักษ์ พัฒนา ป้องกันและแก้ไขสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและ ชุม ชน โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง และจัดทำเอกสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมออกเผยแพร่นั้น นับว่าเป็น ส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์โรงเรียนไปในตัวด้วย เพราะทำให้เกิดการประสานงานอย่างกว้าง ขวาง โดยการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในรูปแบบของเอกสาร ป้ายนิเทศ การจัดกระจาย เสี่ยงตามสาย โดยการจัดการประกวดคำขวัญ เรียงความ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนให้ครูเข้าไป มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอบรมโครงการ Think Earth โลกสวยด้วยมือเรา ตาวิเศษ ฯลฯ

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร โดยเป็น ผู้นำบุคลากร ในโรงเรียนและชุมชน ทำกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา เช่นทำความสะอาดสถานที่สำคัญ ปลูก ต้นไม้ ประกอบศาสนพิธีในวันสำคัญต่าง ๆ และปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีทางสิ่งแวดล้อมโดย

การตรวจตรา ดูแล การใช้พลังงานและทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียน การที่ผู้บริหารได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างนั้น อาจจะทำให้ผู้ได้บังคับบัญชา หรือนุเคราะห์ต่าง ๆ ให้ความใส่ใจที่จะปฏิบัติตาม อาจจะช่วยความเกรงใจหรือเพราะเห็นว่าเหมาะสม ดังข้อเสนอแนะของ เอกจิตรา ชูสกุลชาติ (2534 : สัมภาษณ์) สิริลักษณ์ นันทพิศาล (2535 : บทสัมภาษณ์) โกวิท ประวาลพุกษ์ (2535 : บทสัมภาษณ์) และ ลัดดาวัลย์ กัมพูวรรณ (2535 : บทสัมภาษณ์) อ้างถึงใน จารุพันธ์ จันตะนา (2535) ซึ่งได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารว่าจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทางการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ถ้าหากผู้บริหารไม่ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว การที่จะให้บุคคลอื่น กระทำก็อาจจะได้ผลไม่เต็มที่หรือไม่ได้ผลเลย

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารสนับสนุนให้มีการประชาสัมพันธ์ ในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน โดยการยกย่องบุคคลในท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้วยวิธีการ เชิญมาบรรยายถึงผลงานที่ประสบผลสำเร็จ เชิญมารับรางวัล ในฐานะที่ทำประโยชน์ให้กับสังคม ประกาศเกียรติคุณในฐานะที่เป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้กับนักเรียน นำนักเรียนเข้าร่วมโครงการกับบุคคลในชุมชน นับเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่จะส่งผลไปยังเรื่องอื่น ๆ ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ อินแกรม (Ingram 1978 : 5842 A) ได้ทำการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนเป็นไปในทางที่ดีด้วย การใช้การสื่อสารที่ดีทำให้เกิดประสิทธิผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน การสื่อสารแบบ 2 ทาง จะช่วยแก้ปัญหาการขัดแย้งได้ การให้ผู้ปกครองเข้ามาเกี่ยวข้องกับและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและแก้ปัญหาของโรงเรียนทำให้เกิดความเป็นมิตรกันดียิ่งขึ้น

และสอดคล้องกับ คำแนะนำของ Kindred Leslie W. (1984) ที่กล่าวว่า “ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและให้ประชาชนได้ทราบถึงความสำเร็จของการทำงานนั้น “ ซึ่งเป็นหลักในการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนประการหนึ่ง

การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร วัดและประเมินผลการจัดกิจกรรม จากการศึกษาพฤติกรรมในการประพฤติปฏิบัติตนของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้กล่าวถึง การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาจะเน้นหนักในทางภาคปฏิบัติ และการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต การประเมินผลมีทั้งการประเมินผลเป็นรายบุคคลและส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบดูว่า ได้ปฏิบัติจริงหรือไม่

ครูสังคมนาศึกษาส่วนใหญ่ วางแผนการจัดการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับ ชุมชน โดยหมวดวิชาสังคมนาศึกษาเป็นผู้วางแผนและดำเนินการ ทั้งนี้เนื่องจากวิชาสังคมนาศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษามากที่สุดและกิจกรรมต่าง ๆ ที่หมวดวิชาสังคมนาศึกษา ดำเนินการอยู่ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การอนุรักษ์ทรัพยากร ก็เกี่ยวกับกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาทั้งสิ้น ฉะนั้นเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน ในการวิจัยพบว่า หมวดวิชาสังคมนาศึกษา เป็นหมวดวิชาที่มีความเหมาะสมในการวางแผนการจัดการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน โดยครูสังคมนาศึกษาส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์ ในการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนหาวิธีการลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวนิจ ทองมูล (2536) ที่พบว่า การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์ พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น เป็นการแสดงถึงความก้าวหน้าและความเจริญให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ความร่วมมือจากชุมชนทำให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียน ขจัดความขัดแย้ง สร้างความเชื่อถือและความรู้สึกนึกคิดของชุมชน การให้ความร่วมมือกับชุมชนเป็นมุมมองหนึ่งที่เกิดขึ้นในยุคโลกาวัตต ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการเตรียมบุคลากร เพื่อเป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม และให้ความร่วมมือกับชุมชน ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวันสำคัญต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าว บ่งชี้ได้ว่าโรงเรียนดำเนินการเป็นผู้นำ และร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม การที่โรงเรียนสามารถเป็นผู้นำชุมชนในด้านบุคลากร วิชาการ อาคารสถานที่ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน ย่อมทำให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานิต เรืองรัตน์ (2526) พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในกรุงเทพมหานคร มีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมยอมงูใจให้นักเรียนคุ้นเคยและมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วิธีดำเนินการจัดการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมนาศึกษา ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยร่วมปรึกษาร่วมกับชุมชน ในการดำเนิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวนิจ ทองมูล (2536) พบว่า การดำเนินการของโรงเรียนที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการให้ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการบริหารงานของโรงเรียนมีหน้าที่เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนชุมชน ในด้านวิชาการ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก่อให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชน ครูสังคมนาศึกษาส่วนใหญ่ ยังนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน โดยการร่วมทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เช่น ปลูกต้นไม้ ในวันสำคัญต่าง ๆ หรือการทำความสะอาดสถานที่สำคัญต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพันธ์ นาคีรักษ์ (2536 : 177) พบว่า โรงเรียนควรจัดกิจกรรมในโรงเรียนและชุมชน เพื่อรณ

รงค์ให้ชุมชนเข้าพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดย ส่วนรวม เช่น กิจกรรมในวันสำคัญ ๆ ทางสิ่งแวดล้อม จัดวันปลูกต้นไม้ หรือร่วมกับชุมชนพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ พิจารณาจัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วมกับชุมชนตามความเหมาะสมของโอกาสในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และ วันนอร์ มะทา (2528) ซึ่งได้กล่าวถึง หลักการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น ควรให้นักเรียนมีอิสระในการสมัครเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ โรงเรียนควรจะต้องให้มีการแนะแนวแก่นักเรียนเป็นอย่างดีเกี่ยวกับการเลือก กิจกรรมที่เข้าร่วม และการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมตามความสนใจ และความเหมาะสมอื่น ๆ และโครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคน

นอกจากนั้น ผลการวิจัยยังพบว่า ครูหมวดสังคัมศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษากับชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่เหมาะสม เพราะวิชาสังคัมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษามากที่สุด และกิจกรรมต่าง ๆ ที่หมวดสังคัมศึกษาดำเนินการอยู่ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การอนุรักษ์ทรัพยากร ที่เกี่ยวกับกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาทั้งสิ้น ครูศึกษาส่วนใหญ่ยังประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน ร่วมกับนักเรียนเผยแพร่ผลงานการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่ประสบความสำเร็จของโรงเรียนเป็นตัวอย่างแก่ชุมชน เช่น การใช้น้ำ การกำจัดขยะ การดักไขมัน การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ การปลูกไม้กระดาง การปลูกหญ้าแฝก การกำจัดผักตบชวา แล้วนำมาทำประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2526) ที่กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์นั้นนอกจากจะเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียนแล้ว ยังเป็นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน ทั้งทางด้านบุคลิกภาพ และสติปัญญาอีกด้วย

ที่มาของเงินงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการจัดการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน จากผลการวิจัยพบว่าครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่ ได้งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากเงินบำรุงการศึกษา ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่า ในการดำเนินการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมหลายอย่าง และกิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนทั้งสิ้น ฉะนั้นโรงเรียนสามารถใช้เงินบำรุงการศึกษามีสถนุน การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชนได้โดยไม่ผิดระเบียบของกระทรวงการคลัง และเป็นไปตามวัตถุประสงค์

การสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่ร่วมจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคัมศึกษา สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากร โดยการประชาสัมพันธ์

ให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของบุคลากรทุกฝ่าย เพราะการประชาสัมพันธ์ จะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ร่วมใจกันแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม ให้คงอยู่ในสภาพที่พึงประสงค์ตลอดไป

การวัดและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา ร่วมกับชุมชนของนักเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษา วัดและประเมินผล โดยศึกษาจากพฤติกรรมในการประพฤติปฏิบัติตน ของนักเรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บานชื่น บุญประเสริฐ (2534) พบว่า กิจกรรมที่จัดร่วมกับชุมชนเป็นกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติ ซึ่งนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่ การกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมและการวัดการประเมินผลจึงควรมุ่งเน้นด้านการปฏิบัติเป็นสำคัญควบคู่ไปกับด้านอื่น ๆ เพื่อที่จะประเมินว่า นักเรียนสามารถปฏิบัติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเพียงไร

1.4 ด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียนสนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งทางด้านกายภาพ และวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน

ผู้บริหารส่วนใหญ่บริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน โดยการกำหนดนโยบายการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยผู้บริหารเน้นนโยบายและหลักการในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ในเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบ สะอาด ถูกสุขอนามัย เชื้อต่อการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา เช่น มีห้องเรียน ห้องประชุม สนาม สวนหย่อมที่สะอาดสวยงาม มีโรงอาหาร ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่ถูกสุขลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ โสมประยูร (2520 : 33) กล่าวไว้ว่า โรงเรียนห้องเรียนที่สะอาดเรียบร้อย จะช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ได้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะสามารถช่วยปลูกฝังทัศนคติหรือค่านิยม ในเรื่องความสะอาดได้เป็นอย่างดี เพราะนักเรียนได้เห็นตัวอย่างที่ดี และมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด ทั้งยังจัดหางบประมาณและอุปกรณ์สนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อินทิรา เทศวิสาล (2534) พบว่า บทบาทในการบริหารการเงิน ผู้บริหารการศึกษาควรมีบทบาทในการบริหารการเงิน โดยควรมีแผนในการใช้เงินงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ และรู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรเพื่อนำมาสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา จากนั้นผู้บริหารยังสนับสนุนให้ครูกำหนดกรอบในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเป็นแบบกิจกรรมเสริมการเรียนรู้อื่นในห้องเรียน เช่น การจัดตกแต่งห้องเรียนให้สะอาดเป็นระเบียบ สวยงาม มีบรรยากาศทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ ขอบเขตในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของคณะกรรมการสุขภาพศึกษาสายการศึกษา ในคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (2525) ที่กำหนดว่า ห้องเรียนควรมีขนาด 6 X 8 เมตร หรือ 7 X 9 เมตร ส่วนสูงของห้องเรียนจากพื้นถึงฝ้า ต้องไม่น้อยกว่า 3.5 เมตร การจัด

ห้อง ควรให้แสงสว่างเข้าทางซ้ายและไม่มีแสงเข้ารำคาญตาทางด้านหน้า หรือหลังชั้น ห้องเรียน ควรจัดให้สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีตะกร้าใส่ขยะทุกห้อง แปรงบกระดานควรทำด้วย สักหลาด เวลาลบกระดานฝุ่นชอล์คจะได้ไม่ฟุ้งกระจาย และควรรักษาให้สะอาดและมีไว้ประจำ กระดานดำ ควรทำความสะอาดแปรงทุกวัน กระดานคำควรมีรางรองผงชอล์ค ที่ขอบล่างให้กว้าง พอ เพื่อมิให้ฝุ่นผงชอล์คปลิวไปตกบนพื้นห้อง ซึ่งนับว่าเป็นการบริหารและจัดการที่เหมาะสม เพราะสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนทั้งทางกายภาพ คือ สถานที่ อาคารเรียน โรงอาหาร ห้องน้ำ ฯลฯ ที่มีสภาพ สะอาด สวยงาม สดชื่นและบริเวณโรงเรียนที่มีต้นไม้ ทั้งยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ สวยงามและร่มรื่น ย่อมส่งผลเป็นการเรียนรู้และซึมซับ ความพึงพอใจ ความสุขและสบายตาสบายใจ ให้เกิดความชื่นชม เห็นคุณค่าของสภาพแวดล้อมที่ดี จะนำไปสู่การหวงแหน รักษา และพัฒนาต่อไป อีกทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นวิถีปฏิบัติ เช่น มีเครื่องมือเครื่องใช้สนับสนุนการปฏิบัติในทางที่ ประหยัด และรักษาสິงแวดล้อม เกี่ยวกับการประหยัดพลังงาน ประหยัดน้ำ ตลอดจนการเก็บและ แยกขยะ การนำมาใช้ใหม่ การบำบัดน้ำเสียอย่างง่าย ๆ ที่ทุกคนต้องปฏิบัติโดยประยุกต์ความรู้ที่ ได้เรียนมา จนกลายเป็นนิสัย รวมถึงประเพณีวัฒนธรรม และ กฎระเบียบ ในการปฏิบัติเพื่อป้องกัน รักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและสังคม วัฒนธรรม ย่อมเป็นสภาพแวดล้อมที่ มุ่งเน้นส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดลอมศึกษาที่จะหล่อหลอมนักเรียน ให้มีวิถีชีวิตและพฤติกรรมที่ซัก นำ และพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง มิใช่เรียนรู้เป็นความรู้ความจำแต่เพียงด้านเดียว ที่มีอาจ ประกันได้ว่าจะเป็นผู้ที่จะรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้จริง

ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร สร้างขวัญและกำลังใจ แก่ ครู นักเรียน และบุคลากรในโรง เรียนที่มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน โดยให้คำยกย่องชมเชยและ ให้กำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกคน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ณ นคร (2533 : 135) ที่พบว่า ถ้าผู้บริหารสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครู โดยวิธีแบ่งงานให้ทำอย่างเหมาะสมและการยกย่องชมเชยผลงานที่ปรากฏ จะทำให้มีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การที่ผู้บริหารเห็น ความสำคัญและให้ความสนใจการทำงาน จะทำให้ครูผู้สอนมีความรู้สึกรับผิดชอบและมั่นใจที่ผู้บังคับ บัญชา ได้มองเห็นและรับรู้การทำงานของตน และสอดคล้องกับความคิดเห็นของ มาลี โตสกุล (2535 : 2) ได้แสดงความคิดเห็นถึงบทบาทของผู้บริหารในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรง เรียนว่า ผู้บริหารมีบทบาทที่สำคัญที่จะทำให้คณะทำงานสิ่งแวดล้อมศึกษาประสบความสำเร็จใน การทำงานโดยการสนับสนุน เสริมแรง สร้างขวัญและกำลังใจที่ดีแก่คณะผู้ทำงาน นอกจากนั้นผู้ บริหารได้สนับสนุนให้มีการประชาสัมพันธ์การบริหารและการจัดสภาพ โดยการจัดประกวดห้อง เรียน และพื้นที่ที่นักเรียนรับผิดชอบ ที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติของโรงเรียน ที่สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2529) ได้กำหนดไว้ในข้อ 2 ว่า

2. ฝึกฝนให้นักเรียน รู้จักปรับปรุง สภาพแวดล้อมรอบตัว ในครอบครัว ในห้องเรียน บริเวณโรงเรียน เป็นการสร้างนิสัยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนต่อไป

ส่วนการวัดและประเมินผลการบริหารและกำจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูผู้สอน ผู้บริหาร วัดและประเมินผลการบริหารและจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งตรงตามจุดประสงค์ของสิ่งแวดล้อม ทั้งยังเป็นการประเมินผลการทำงานของครูและนักเรียนไปด้วย

ครูสังคมนาวิชาส่วนใหญ่ วางแผนบริหารและกำจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยใช้หลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นแนวทาง และมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการสภาพแวดล้อม ในโรงเรียนที่สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้กับนักเรียนที่ร่วมจัดการสภาพแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บานชื่น บุญประเสริฐ (2534) พบว่า นอกจากการจัดการเรียนการสอนแล้ว สิ่งที่ครูสังคมนาวิชาจะสามารถกระทำได้อีกอย่างหนึ่งคือ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยครูเป็นผู้กระตุ้นและให้คำแนะนำปรึกษา

สิ่งที่คาดหวังเมื่อนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมนาวิชาส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่า เมื่อนักเรียนได้ร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนแล้ว นักเรียนจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บานชื่น บุญประเสริฐ (2534) ที่พบว่าครูสังคมนาวิชานั้นจุดประสงค์ให้นักเรียน มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา การพัฒนา และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการจัดการและใช้สิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล

กิจกรรมที่จัดให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่าครูสังคมนาวิชาส่วนใหญ่จัดให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน โดยจัดและตกแต่งห้องเรียนได้สะอาด เป็นระเบียบสวยงาม เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับบทความของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535) กล่าวว่า การใช้สถานที่ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการส่งเสริมและแนะนำให้มีการจัดบรรยากาศภายในและภายนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และครูผู้สอนส่วนใหญ่เลือกใช้ห้องเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดบรรยากาศภายในและภายนอก

ห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ซึ่งกรมวิชาการ (2535) ได้กล่าวถึง การจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงความรู้สึกที่ให้เกิดกับผู้เรียน การที่ผู้เรียนใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในห้องเรียนเพื่อปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ถ้าอยู่ด้วยความพอใจ มีความสุขจะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ส่วนการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนซึ่งได้แก่การจัดและตกแต่งห้องเรียนการจัดที่นั่ง วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ การจัดมุมเสริมและความรู้และอื่น ๆ การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ที่จะเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ จะต้องยึดหลักการจัดที่เปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ ตามความจำเป็นของการเรียนรู้ไม่ใช่ เป็นอย่างไรก็คงสภาพนั้นตลอดไป การจัดสภาพห้องเรียนในลักษณะนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงของ สิ่งเร้าเพื่อให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนนั้นเปรียบเสมือนครูที่พูดไม่ได้แต่มีบทบาทอย่างลึกซึ้ง ในการเสริมสร้างความคิดและเอื้อให้นักเรียนพัฒนาได้เต็ม ความรู้ความสามารถ กล่อมเกลาจิดใจให้เป็นคนละเอียดอ่อนรักธรรมชาติ รับผิดชอบต่อ สิ่งแวดล้อม

วิธีที่ใช้ร่วมกับนักเรียนในการประชาสัมพันธ์ให้เกิดความร่วมมือ ในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ ร่วมมือกับนักเรียนประชาสัมพันธ์ โดยการจัดประกวดห้องเรียน และพื้นที่ที่นักเรียนรับผิดชอบ ผู้วิจัยเห็นว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ ควรให้ความสำคัญในการจัดเตรียมสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2535) ที่กล่าวว่า โรงเรียนควรจัดให้มีห้องสมุด มุมหนังสือ หรือแหล่งวิชาที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนตามแนวทางของหลักสูตร การจัดเตรียมสภาพห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้จากผลการวิจัยของกรมวิชาการ (2535) พบว่าสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการสอนของครู สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน

การสร้างขวัญและกำลังใจ แก่แก่นักเรียนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่าครูสังคมศึกษา สร้างขวัญและกำลังใจแก่นักเรียนที่มีส่วนร่วมในการจัดการสภาพแวดล้อม โดยการประกาศเกียรติคุณและยกย่องผู้ที่มีผลงานดีเด่น ซึ่งจะมีผลทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต

ที่มาของงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการบริหารและจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเงินบำรุงการศึกษา ซึ่งในการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อม

ล้อมศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมหลายอย่าง และกิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนทั้งสิ้น ฉะนั้นโรงเรียนสามารถใช้เงินบำรุงการศึกษาสนับสนุนการจัดกิจกรรมได้ โดยไม่ขัดต่อระเบียบการใช้เงินของกระทรวงการคลัง

การวัดและประเมินผลการบริหารและการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา วัดและประเมินผลการบริหารและการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จากการศึกษาพฤติกรรมในประพฤติกการปฏิบัติตนของนักเรียนที่มีต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการวัดผลที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 ข้อ 8 ของกรมวิชาการ (2533) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตาม บทบาทและหน้าที่ ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

2. ปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน

2.1 ด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามหลักสูตรสังคมศึกษา

ผู้บริหาร ส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามหลักสูตรสังคมศึกษา โดยภาพรวมและรายละเอียดเป็นปัญหาปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ ร้อยละ 76.33 มีวุฒิทางการศึกษาปริญญาตรี หรือเทียบเท่า และร้อยละ 34.78 วิชาเอกสังคมศึกษา หรือการสอนสังคมศึกษา และร้อยละ 59.90 เคยร่วมประชุมสัมมนา หรือประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จึงอาจได้รับความรู้ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาบ้างแล้ว จึงไม่ประสบปัญหามากนัก

ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่พบว่าปัญหาด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามหลักสูตรสังคมศึกษา โดยภาพรวมและรายละเอียดเป็นปัญหาปานกลาง ทั้งนี้ เพราะมีสถานภาพคล้ายคลึง กับผู้บริหารคือ ครูสังคมศึกษาร้อยละ 70.62 มีวุฒิสูงสุดทางการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ร้อยละ 45.48 วิชาเอกสังคมศึกษา ร้อยละ 52.82 เคยศึกษาเพิ่มเติม หรือรับการอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา จึงมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษามาพอสมควร ทำให้ประสบปัญหาในการจัดการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมศึกษาตามหลักสูตรสังคมศึกษาในระดับปานกลาง

2.2 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา

ผู้บริหารส่วนใหญ่พบว่าปัญหาด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยส่วนร่วมและรายละเอียดเป็นปัญหาปานกลาง ซึ่งจากข้อค้นพบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่าผู้บริหารได้ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมทุกด้าน ทั้งการจัด การและบริหารการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตร การกำหนดกรอบการจัดกิจกรรม การจัดกิจกรรม การสร้างขวัญกำลังใจ และการวัดผลประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งถือว่าสิ่งที่ผู้บริหารได้ส่งเสริมนั้นเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อครูและนักเรียนทั้งสิ้น จะมีเฉพาะบางส่วนเท่านั้นที่ผู้บริหารไม่สามารถสนับสนุนได้อย่างเต็มที่ จึงเกิดเป็นปัญหาขึ้น ซึ่งเรื่องที่เป็นปัญหาปานกลาง คือเรื่องต่อไปนี้ การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนยังไม่ชัดเจน การวางแผนปฏิบัติการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนยังไม่เป็นระบบ เกิดความสับสนในการดำเนินงาน การจัดงบประมาณและอุปกรณ์สนับสนุนการจัดกิจกรรมยังไม่เพียงพอ การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ทำได้ไม่ครบทุกด้าน

ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่พบว่า ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยส่วนร่วมและรายละเอียดเป็นปัญหาปานกลาง มีลักษณะของปัญหาล้ำคลึงกับผู้บริหาร

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน ผู้บริหาร พบว่า โดยภาพรวม เป็นปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด ปรากฏดังนี้

จุดประสงค์ในการจัดการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน เป็นปัญหาปานกลาง การสนับสนุนให้ครู นักเรียน และบุคลากรในชุมชนจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน เป็นปัญหาปานกลาง

การดำเนินงานที่จะให้ได้มาซึ่งการจัดการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน เป็นปัญหาปานกลาง ในเรื่องต่อไปนี้ การกำหนดนโยบายการจัดการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน ไม่ชัดเจน การวางแผนปฏิบัติการดำเนินงานร่วมกับชุมชนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ยังมีระบบที่ซ้ำซ้อน ธุรกรรมที่ได้รับการแต่งตั้งให้รับผิดชอบการดำเนินงาน ทำงานได้ไม่เต็มที่เพราะมีภาระมาก งบประมาณและอุปกรณ์ในการดำเนินงานมีจำกัดไม่เพียงพอ การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ทำได้ไม่สม่ำเสมอ มีเพียงข้อเดียวที่เป็นปัญหาน้อย คือ การสร้างขวัญ กำลังใจ แก่ผู้ปฏิบัติงานทำได้ไม่ทั่วถึง

การสนับสนุนให้ครูกำหนดกรอบในการจัดการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับชุมชน เป็นปัญหาปานกลาง ในเรื่องต่อไปนี้ การจัดกิจกรรมขยายผลจากห้องเรียนไปสู่ภายนอกห้องเรียน

ขาดงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม การจัดเพิ่มเติมให้ได้รับการเรียนรู้อย่างครบถ้วนมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและงบประมาณ การจัดเพื่อเป็นโครงการในวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีเพียงข้อเดียวที่เป็นปัญหาน้อย คือ การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียนเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลามาก

ครูสังคมศึกษา ส่วนใหญ่พบว่า ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาร่วมกับ ชุมชน โดยภาพรวมและรายละเอียดเป็นปัญหาปานกลางมีลักษณะของปัญหาค้ำยคลึงกับผู้บริหาร และปัญหาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางทั้งของครูและผู้บริหาร อาจเนื่องมาจากกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยรวมเป็นกิจกรรมที่บูรณาการ ร่วมอยู่กับกิจกรรมอื่น ๆ และมีลักษณะการบริหารและการจัดการที่พบส่วนใหญ่ เป็นไปในทางที่เอื้อหรือสนับสนุน และครูส่วนใหญ่ มีประสบการณ์เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษามานานแล้ว แม้จะเพิ่งเริ่มอย่างเป็นทางการ มาตั้งแต่หลักสูตรสมัย พ.ศ.2521 และ 2524 ก็ตาม การจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จึงไม่ค่อยจะมีปัญหาอะไรที่รุนแรง หรืออยู่ในระดับมาก เพราะสามารถจัดการและแก้ไขกันได้

2.4 ด้านการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งทางด้านกายภาพและวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน

ผู้บริหาร พบว่า โดยภาพรวมเป็นปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด ปรากฏดังนี้

การบริหารและการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ที่สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นปัญหาปานกลาง

การกำหนดนโยบายและหลักการในการบริหารและจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นปัญหาปานกลาง

การสนับสนุนให้ครู นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนบริหารและจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เป็นปัญหาปานกลาง ในเรื่องต่อไปนี้ การให้คำปรึกษา หรือ และคำแนะนำในการจัดกิจกรรม ทำให้ไม่สม่ำเสมอ งบประมาณและอุปกรณ์ สนับสนุนการดำเนินงานมีน้อยไม่เพียงพอ การอำนวยความสะดวกในการติดต่อกับหน่วยงานอื่น ขาดผู้ประสานงาน บุคลากรที่รับผิดชอบดูแลการดำเนินงานปฏิบัติได้ไม่เต็มที่ เพราะมีภาระหน้าที่อื่นมาก การจัดให้ครู นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนไปทัศนศึกษา และศึกษาดูงานในโรงเรียน หรือหน่วยงานที่มีการจัดสภาพแวดล้อมดีเด่น มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและงบประมาณ ส่วนข้อที่เป็นปัญหาน้อย คือ การเชิญบุคคลภายนอกที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาให้ความรู้แก่บุคคลในโรงเรียน มีข้อจำกัดเรื่องเวลา และงบ

ประมาณ การส่งครู นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียนเข้าร่วมประชุม สัมมนา เกี่ยวกับการบริหารและจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ไม่ได้ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร

การสนับสนุนให้ครูกำหนดกรอบในการบริหาร และจัดการสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนสนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นปัญหาปานกลาง ในเรื่องต่อไปนี้ การจัดกิจกรรมขยายผลจากห้องเรียนไปสู่ภายนอกห้องเรียน เช่น ปลูกสวนหย่อม จัดตกแต่งพื้นที่ริมถนนและทางเดินให้ร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบ สวยงาม ขาดการเอาใจใส่จากผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมให้ได้รับการเรียนรู้อย่างครบถ้วน เช่น พาคู และบุคลากรที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมไปศึกษาดูงาน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนดีเด่น มีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณและเวลา การจัดกิจกรรมที่เป็นวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น ใช้น้ำอย่างประหยัด ใช้น้ำประปา อย่างประหยัด ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียน และมีเพียงข้อเดียวที่เป็นปัญหาน้อย คือ การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน เช่น จัดตกแต่งห้องเรียนให้สะอาด เป็นระเบียบ สวยงาม มีบรรยากาศทางวิชาการ ขาดความร่วมมือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การสร้างขวัญกำลังใจ แก่ครู นักเรียน และบุคลากรในโรงเรียน ที่มีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เป็นปัญหาน้อย

การสนับสนุนการจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนบุคลากรในโรงเรียน บริหารและจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เป็นปัญหาน้อย

การวัดและประเมินผลการบริหารและจัดการสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูผู้สอน เป็นปัญหาน้อย

ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่พบว่า ปัญหาการบริหารและการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สนับสนุนการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งโดยภาพรวมและในรายละเอียด เป็นปัญหาปานกลางทั้งสิ้น และที่ปัญหาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางทั้งของครูและผู้บริหาร ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะลักษณะการบริหารและการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษา อาจจะเป็นเรื่องที่มีลักษณะสอดคล้องหรือใกล้เคียงกับด้านอื่น ๆ ที่เป็นงานค่อนข้างเป็นลักษณะประจำหรือปกติ อาจจะมีปัญหาบ้าง แต่สามารถแก้ไขหรือ พอจะแก้ไขได้ และปัญหาเหล่านี้ก็เป็นปัญหาที่พบประจำ เช่น ขาดงบประมาณ ครูมีชั่วโมงสอนมาก ซึ่งอาจอาศัยการจัดการที่เหมาะสมเข้าไปแก้ไข และเป็นที่น่ายินดี ที่ปัญหาหลายประการเป็นปัญหาน้อย ย่อมแสดงว่าการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นสิ่งที่สามารถดำเนินการได้ และน่าจะทำให้ได้ดีด้วย ถ้าขจัดอุปสรรคปัญหาซึ่งมีอยู่ในระดับไม่มาก ให้หมดไป

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

1. ครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษาควรศึกษาหาความรู้ในแหล่งวิทยาการในห้องถิ่น เพื่อที่จะได้นำเอาแหล่งวิทยาการในห้องถิ่นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน

2. ครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ควรเข้ารับการอบรมสัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทักษะในการจัดการเรียนการสอน

3. ครูผู้สอนสิ่งแวดล้อมศึกษา ควรใช้วิธีการสอนหลาย ๆ แบบ เพื่อให้นักเรียนได้ รู้จักการแก้ปัญหา ได้รับประสบการณ์ตรง ควรวัดและประเมินผลให้ครบทุกด้านทั้งความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก เจตคติ และการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ใช้การวัดผลหลาย ๆ วิธี และ เครื่องมือ หลาย ๆ แบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนเกี่ยวกับความสำคัญของวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา และกระตุ้นให้ครูทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันสอดสอดแทรกในทุกวิชา และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
2. ผู้บริหารควรให้การส่งเสริมด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ เพื่อจัดหาสื่อที่ทันสมัย และเหมาะสม
3. ผู้บริหารควรจัดครูเข้าสอนวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามความสามารถ หรือความสมัครใจ และควรอนุญาต หรือจัดให้ครูได้ไปเยี่ยมชมการจัดการเรียนการสอนวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ดี
4. ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูได้เข้ารับการอบรม การจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับกรมสามัญ กระทรวงศึกษาธิการ

1. ควรจัดเอกสารเผยแพร่ไปยังครูในส่วนภูมิภาคอย่างทั่วถึงเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อเป็นการช่วยครู
2. กรมสามัญศึกษาควรจัดอบรมครูผู้สอนวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา ให้มีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง
3. กรมสามัญควรติดต่อหรือประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือหรือส่งเสริมด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนที่ต้องการ